

כ' מרחשוון תשע"ח

נתברר שהבעל חולה נפש, האם להתגרש כשיש חשש שהבעל יתאבד?

לכבוד הרב יצחק זילברשטיין שליט"א

פנתה אלי אשה הנשואה מספר שנים, ולאחר החתונה גילתה שבעלה יש לו בעיות פסיכיאטריות קשות, וכבר שנתיים קודם החתונה היה מטופל בתרופות ושיחות.

לאחרונה הוא מתדרדר, והיא מרגישה שאינה יכולה להמשיך הלאה, בכל זאת היא נתנה לו נסיון שבו ילך לטיפול תקופתי, אך לצערנו זה לא הועיל.

בעבר סיפר לה בעלה על רצון להתאבד, כי אין לו ערך לחיים בעקבות מחלתו, והאשה חוששת שיהיה סיכון גדול אם תודיע לו סופית שהיא נפרדת ממנו, [על אף שאמר לה שהוא אינו מתאבד כי התורה אוסרת לעשות כן].

השאלה האם במצב הזה שאינה יכולה להמשיך לסבול את מה שעושה לה עקב החולי, האם זה שיקול להמנע מלחשוב לסיים את חיי הנישואין כי יש לחוש שמא יתאבד?

הרב חנניה צולק

יור"ר "עוזר מציון"

תשובה

בשיעורי תורה לרופאים (סימן ער) נשאלנו על ילדה בת תשע, הסובלת מחבטות וסימני מכות, שכנראה ספגה מאמה, שהיא אלמנה בעלת בעיות נפשיות. והאם מאיימת שאם יקחו לה את הילדה היא תתאבד. האם יש להוציא את הילדה מתחת רשות האם, ולמוסרה לאומנה למשפחה טובה בעלת חסד, כדי להטיב לילדה, שתאכל טוב ותזכה לבית חם והוגן, ותלמד ארחות חיים מתוקנים. או שמא מאחר והאם מאיימת בהתאבדות, אם יקחו ממנה את הילדה, וגם מרבה לבכות ומתחננת על נפשה שלא יקחו לה את הילדה, ראוי לנהוג בשב ואל תעשה ולהרבות בתפילה ומהשמים ירחמו?

והשבנו ששאלה זו נשאלה לאחד מגדולי הדור שליט"א, והשיב: קשה מאוד להתעלם מדמעותיה של האם, וגם מהחשש שמא תתאבד, ואין בידינו לעשות מאומה בדבר, ואנחנו בבחינת שב ואל תעשה, עכ"ד.

וביארנו שהילדה אינה בדרגת סכנה ממש, שנוכל לחשוש שמא תמות בגלל חוסר התזונה, או ממכות ועבודה קשה, לעומת זאת האם מאיימת בהתאבדות, אם יטלו ממנה את הילדה. אמנם עבד איננו דגים ולא עבד, כמבואר במסכת שבועות (דף מו ע"א), אך כבר כתב רבנו החפץ חיים (בבאר מים חיים רכילות כלל ט ס"ק יב) שבענין נפשות יש לחשוש לאיומים, כמבואר במעשה דגדליה (ירמיהו מ) שאמר לו יוחנן בן קרח כי ישמעאל בן נתניה מבקש להרגו, וכדין עשה יוחנן, כי גדליה היה צריך לחוש לדבריו. דבענין סכנת נפשות יש לחוש אפילו לחשש רחוק. ובמקרה שלנו מאשרים הרופאים שהאם עלולה להתאבד.

לכן נראה, שאמנם אשה הדורשת מבנה שילך לבי"ס של נכרים ויכתוב בשבת אסור לכן להישמע לה, אע"פ שקיים חשש רחוק שהאם תתאבד, כמו שכתב בשו"ת "מלמד להועיל" (ח"א סימן סא), כי אין זה פיקוח נפש הדוחה שבת, ומי מאלץ את האם להתאבד, משא"כ בענייננו, שאנחנו רוצים לנקוט ביזמה, ולהוציא את הילדה מרשותה של האם, ואין כאן פיקוח נפש ממש לילדה, בכדי שננקוט צעדים ונוציא אותה מידי אמה, ואם כן מאי חזית דדמא דברתא סומק טפי מדמא דאימה, אולי לדם האם נחוש יותר, ואין לנו לנקוט יזמה ולהוציא את הילדה מרשות אמה.

הצעתי את הדברים לפני מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, ואמר אם אכן יש עדים שהמכות נוצרו מהאמא חייבים להוציא אותה מרשות האם, אע"פ שקיים חשש קטן שמא האם תתאבד, משום שאין הילדה אשמה, וכי היא צריכה להסתכן בגלל החשש שהאם תתאבד? ! ולכן יש להוציאה. ואם ברור לנו שהאם תתאבד, אסור להוציא את הבת מתחת ידי אמה, אבל חייבים מדאורייתא למצוא אשה שתשגיח על הבת - תמורת כסף - לבל תנזק.

ובענייננו יש לשאול את הרופא של הבעל, אם החשש שיתאבד הוא קטן, מותר לה להתגרש, ואין היא חייבת לשהות עמו ולסבול כל ימי חייה, אבל אם החשש שהוא יתאבד הוא גדול, אמנם אינה חייבת להשאר עמו, ובפרט שהוא כבר היה חולה קודם לחתונתו ויש בו חשש מקח טעות, אך בכל זאת תקיים מצוה גדולה אם תתגרש ותשאר עמו, וכל יום שהיא חיה עמו, היא מקיימת מצות הצלת נפשות, ובפרט כשיש ילדים והם יהפכו ליתומים.

בס"ד יום ב' י' מרחשון תשע"ח

אשה עם הפרעה נפשית, המעוניינת להתגרש כי בעלה לא מקיים עמה מצות עונה

לכבוד הרב יצחק זילברשטיין שליט"א

אשה בת 28, נשואה + 2, מתגוררת בחוץ לארץ עם בעלה וילדיה, עובדת במשרה מלאה. הנ"ל נישאה לפני כ 9 שנים וחלתה כ 4 שנים אחרי הנישואין. היא מאובחנת כסובלת מהפרעה סכיזופרנית, היינו הפרעה שמשלבת סימנים של סכיזופרניה וגם של הפרעה דו-קוטבית. היא נמצאת בטיפול תרופתי לטווח ארוך וגם במעקב פסיכולוגי ממושך. כי היא זקוקה להדרכה רבה. היא עברה מצבים נפשיים קשים ובס"ד כעת מצבה הנפשי התייצב. הנ"ל מתפקדת בצורה בינונית בבית, היא מסוגלת לטפל בילדיה בפיקוח בעלה שנותן לה לטפל בילדים חלק מהיום. הנ"ל מתלוננת על כך שבעלה לא מנהל חיי-אישות אתה תקופה ארוכה ככל הנראה שנה-שנתיים וזה גורם לה לסבל רב ושהיא מעדיפה להתגרש. היא שואפת להינשא שוב. בעלה של הנ"ל לא מפגין רצון לשנות המצב הקיים. לא ברור למה הוא לא מבקש גם גירושין. נאמר להנ"ל על ידי המטפלים שיתכן שהיא לא תמצא בקלות זיווג שני עקב מחלתה הנפשית, אך היא מראה רצון איתן להתגרש. משפחתה של הנ"ל עושה גם מאמצים כדי למנוע שהזוג יפרד. השאלה: האם יש לתת לנ"ל להמשיך בהליך גירושין או צריך לנסות לשכנע אותה להישאר עם בעלה?

הצד נגד הגירושין:

(1) יתכן שהיא לא תשיג בקלות זיווג שני ותפסיד כל מה שקיים היינו חיי-משפחה וחזקת הילדים.

הצדדים בעד הגירושין:

(1) היא מביעה סבל רב מהמצב הנוכחי עם בעלה
(2) הנ"ל תוכל לגור אצל הוריה ותוכל להמשיך הקשר עם ילדיה בלי לסבול יום-יום מבעל הדוחה אותה

(3) אולי היא תשיג בכל זאת זיווג שני
אבקש בס"ד דעת התורה לגבי המקרה הזה

דר' יוסף מרגי
פסיכיאטר

תשובה

לענ"ד היה נראה שעדיף שלא למנוע את האשה מרצונה לקבל גט, כי כעת בעלה נכשל בכל רגע באיסור של "לא יגרע" [נְשָׂאָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִגְרַע (משפטים כא י')] במה שמונע ממנה חיי אישות, ואפילו אם נאמר שהגירושין לא טובים בשבילה, כיון שתפסיד כל מה שקיים כעת, בכל זאת מאחר והיא מראה רצון עז להתגרש, אין למנוע זאת כי בזה מצילה את בעלה מחטא, כי הוא מחזיק אשה ומענה אותה וגורם לה סבל רב.

ואפילו אם האשה אשמה בזה כיון שהיא אינו מטפחת עצמה, ובעלה טוען מאוסה עלי, מכל מקום חייב לגרשה, כי אם אינו מגרשה עובר על איסור "לא יגרע".

ובנוסף לכך יש מקום לחשש שבעלה מתנהג עמה כמו קודם דור המבול, וכמו שכתב רש"י (בראשית ד יט) כך היה דרכן של דור המבול, אשה אחת לפריה ורביה ואשה אחת לתשמיש, זו שהיא לתשמיש משקה כוס של עקרין כדי שתעקר ומקושטת ככלה ומאכילה מעדנים, וחברתה נזופה ואבלה כאלמנה.

וזה דבר מאד מגונה, ועל דברים אלו הגיע מבול לעולם, ולכן כדי למנוע אותו מאיסורים אלו, יש לעודד אותה על גירושין.

אבל בכל זאת היה מצוה גדולה אם היה נכנס אחד מבני משפחתה לתמונה, והיה עושה מעשה רבי ישמעאל שהיה מטפח את בנות ישראל, והיה אומר (נדרים דף סו ע"א) בנות ישראל נאות הן, אלא שהעניות מנוולתן, ולאחר שיטפחו אותה יש גם לערב יועץ נישואין, שיעשה שלום בית, ושבעלה יחיה עמה חיי אישות, ובנוסף למצוה גדולה של הבאת שלום בין איש ואשתו, יקיימו בזה גם מצות הצלת נפשות, כי הגירושין עלולים להשפיע קשות על האשה, וגם הילדים יסבלו מאד לאחר מסע גירושין כואב, והם יהפכו ליתומים בחיי הוריהם.

להנתח באותו בית חולים שבפעם הקודמת התרשלו

לכבוד הרב יצחק זילברשטיין שליט"א

מצאו לי שרירן ברחם, הרופאים החליטו לכרות את הרחם, בנוסף יש לי סכרת סוג 1. לפני כמה שבועות כבר הייתי מאושפזת בבית חולים ... לניתוח, אך היה מחדל רפואי בקשר לסכרת שהביאה אותי לסכנת חיים [האחיות אמרו לי שאיני צריכה להביא את הזריקות לבית החולים כי יש להם הכל, ולמעשה לא הזריקו לי את האינסולין בזמן] ובגלל זה הניתוח נדחה. הם התקשרו והתנצלו ואמרו שהם ילמדו לקח, והטעות לא תחזור על עצמה. רופא משפחה אמר לי שלפני הניתוח, עדיף שאלך לרופא של בית חולים הנ"ל כדי שיאזן אותי, ואז לעבור את הניתוח. שאלתי היא, האם ראוי לנהוג כן, ולעבור את הניתוח באותו בית חולים שם הצוות הרפואי טעה, ויש לי הרגשה לא טובה כלפי המקום, או שעדיף ללכת לבית חולים אחר, ואם כן, לאיזה בית חולים, לפרטי? ! שם צריך הרבה כסף, שאין לי אותו?

תשובה

שנינו במסכת בבא קמא (דף פה ע"א) רופא החובל בחברו, אינו יכול לרפאותו בעצמו, אלא חייב להעמיד לו רופא אחר שירפאהו. ואי אמר ליה "אסייך אנא" [ואם הרופא המזיק אומר לניזק אני ארפא אותך], אמר ליה "דמית עלי כאריא ארבא" [יכול הניזק לומר לו אתה דומה עלי כאריה טורף] ופירש הרא"ש וז"ל: "וצריך [המזיק] לשכור לו רופא. ואם אמר המזיק אני ארפאך, יכול הניזק לומר, אין רפואתך מקובלת עלי, ואפילו כשידוע שהוא רופא מומחה, משום דאמר ליה: "דמית עלי כאריא ארבא" [אתה דומה עלי כאריה טורף]. וצריך שיהא לחולה נחת רוח מן הרופא", עכ"ל.

היינו אם קרה שרופא חבל באדם, והרופא טוען שרוצה בעצמו לרפא את הנחבל, יכול הניזק לומר לחובל: אתה דומה בעיני כ"אריה אורב", ואין רפואתך מקובלת עלי, ומאחר שמדרכי הרפואה הוא שיהא לחולה "נחת מן הרופא", לכן תשלם לי שכרו של רופא אחר. ונראה שאפילו אם הרופא החובל עולה בחכמת הרפואה על הרופא האחר, בכל זאת עדיפה רפואתו של הרופא האחר, שיש לחולה קורת רוח ממנו, על פני אותו רופא שחבל בחולה, למרות שהוא גדול ומופלג בחכמה. שאם לא נאמר כך, היה על הפוסקים לחלק ולומר זאת. ומסתימת דבריהם משמע שבכל מקרה חייב החובל לשלם שכר רופא, למרות שהוא גדול ועולה בחכמתו על הרופא האחר.

ובשיעורי תורה לרופאים (סימן לב) כתבנו בשם מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שכל זה נאמר רק ברופא שהזיק בפשיעה או ברשלנות, או בתאונת דרכים פושעת. אבל אם החבלה אירעה מתוך אונס, אין החולה יכול לומר "אין לי נחת רוח ממך", מכיון שהגמרא נימקה שיכול לומר לו דמית לי "כאריה ארבא", מלשון: כי דב אורב הוא לי, ארי במסתרים (איכה ג, י), הנאמר על השונא האורב על טרפו כארי וכדב היושבים במסתרים [כמבואר באלשיך], ולא על רופא שעסק באמונה במלאכתו, אלא שלא היתה לו סייעתא דשמיא. ובאופן זה מסתבר שיש להעדיף את הרופא המומחה אף שהזיק, משום שלא יכול לומר דמית לי כאריא ארבא.

ובענינו שאירע לה נזק על ידי אחיות בית החולים, לא שייך לומר בית החולים הזה דומה עלי כאריה, כי בית החולים מורכב מעשרות רופאים ומאות אחיות, ובגלל שכמה אחיות זלזלו, אי אפשר לומר שכל האחיות מזלזלות.

ונראה שאדרבה כעת עדיף לה להנתח בבית חולים זה, שהרי הגמרא שם ממשיכה, ואי אמר: מייתנא לך אסיא רחיקא, אמר ליה: "אסיא רחיקא, עינא עורא". וביאר הרא"ש שאם אומר לו המזיק אביא רופא ממרחקים שיטול מעט שכר, יכול לומר הניזק, רופא שהוא ממקומו מדקדק יותר, כדי שלא יפסיד המחאתו". וכעין זה פירש רש"י.

כלומר שרופא הגר במקום, מדקדק יותר במלאכתו כדי שלא יפסיד שמו הטוב. אם כן ודאי בית החולים שבו אירעה התקלה ישתדל כעת לבקש מהצוות הרפואי להשגיח ביתר שאת שלא לחזור על הטעות, ולכן יש להעדיף ללכת לבית חולים זה, למרות שאירעה בו טעות.

לסיכום: עדיף לפנות לאותו בית חולים, ואע"פ שהאחיות התרשלו וטעו, הרופאים לא טעו.

הבחור רוצה להשתדך עם בחורה טובה הסובלת ממחלה, והוריו מתנגדים

שאלה

הציעו לבחור שידוך, הם נפגשו והם מצאו חן אחד בעיני השני, ובעיקר המדוברת מצאה מאד חן בעיני הבחור. לאחר הפגישה השלישית גילתה המדוברת לבחור, שגילו אצלה מחלה קשה, ובקרוב היא מתחילה טיפול, והרופאים אומרים שהסיכוי לריפוי הוא גדול, אבל זה יקח זמן לפחות חצי שנה.

הבחור מאד רוצה לגמור את השידוך, וההורים כששמעו על כך, מתנגדים בכל תוקף, האם הבחור ישמע בקול הוריו, או שיכול לגמור את השידוך.

פרופ' ...

תשובה

כתב בשו"ע (יו"ד סימן רמ סכ"ה) אם האב מוחה בבן לישא איזו אשה שיחפוץ בה הבן, אין צריך לשמוע אל האב. ונאמרו בזה ג' טעמים, א. משום שמצוות כיבוד אב, הוא רק לכבד את ההורים במה שיש להם הנאה מזה. ב. שלהנשא למי שהוא רוצה זה מצוה, ואם ההורים מונעים זאת ממנו, הרי זה כאומרים לו לעבור על איסור. ג. שכיבוד אב משל אב, ולא משל בן, ואם הם אומרים לו שלא לשאת אותה, הם מבקשים ממנו לוותר על דבר משלו, ואת זה הוא לא חייב.

ובענינו נראה שצריך לשמוע בקול ההורים, ושלושת הטעמים לא שייכים כאן, כי ההורים לא מבקשים ממנו לשמוע בקולם לכבודם, אלא שהם יותר מבוגרים ממנו, והם אומרים לו שהיא לא תצליח, זה יהיה לך מאד קשה, ולא כדאי לאדם בריא, להכניס את ראשו לעסק כזה.

גם הטעם השני שלעבור על איסור לא שייך, כי להורים יהיה צער גדול אם יתחתן עמה, וכתב בבית לחם יהודה (יו"ד סימן רמ) בשם ספר חסידים, שאם הבן רוצה להתענות וזה יגרום צער להורים שלא יתענה.

גם הטעם השלישי לא שייך, כי בענינו הוא משל אב, כי לבסוף המעמסה של הנישואין קשים אלו, יפלו על הוריו. ולכן נראה שהבן חייב לשמוע להוריו המתנגדים לשידוך.

לעשות ניתוח להצרת קיבה, כשיש פחות מ-5% סיכון

שאלה

הגיע אלי מטופל מאד שמן, וכתוצאה מכך הוא חולה סכרת, היתה התייעצות בין הרופאים מה לעשות, והחליטו להמליץ על ניתוח להצרת קיבה, הרופא המטפל שלו, אמר שכיון שזה כרוך בהרדמה וניתוח, יש סיכוי של פחות מ-5% שהחולה לא יחזיק מעמד בניתוח, מה לעשות?

פרופ' ...

תשובה

בשו"ת משכנות יעקב (סימן יז) כתב שעשרה אחוז נחשב למיעוט שכיח, ושמעתי ממו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שפחות מ-5% נחשב למיעוט שלא שכיח, ולכן אין צריך לחשוש לזה.

ובכל זאת היינו מציעים לו ראשית לעשות דיאטה ולהיות עקבי, ואם זה לא יצליח שיעשה את הניתוח.

מרצה שצריך לעבור ניתוח בפניו, ופניו יתעוותו

שאלה

לפני חודשיים בא לפני מרצה, עם כאבים בפנים, נתגלה שיש לו גידול ממאיר בפנים ויצטרך לעבור ניתוח, וכתוצאה מהניתוח, הפנים שלו יתעוותו.

טוען המרצה שכהיום הוא מאד מוכר בציבור עם תווי פניו, ואם יעבור שינוי פנים זה יגרום לו סבל רב, ולכן הוא חפץ לנסות טיפולים אחרים, למרות שאחוז ההצלחה שלהם קטן?

פרופ' ...

תשובה

התורה אמרה "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", "ובחרת בחיים", ואמר מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלמרות שחז"ל פירשו זאת שהיינו למצוות, שירש את החיים עולם הבא, מכל מקום זה גם כפשוטו, שיבחר בחיים, כדי שיחיה. ולכן הוא חייב לעבור את הניתוח ולחיות.

יש לעיין מה הדין כאשר בשתי האפשרויות רוב הסיכויים שיחיה, ולניתוח יש סיכוי גדול יותר, כגון 90% של החלמה בניתוח, אבל פניו יהיו מעוותות, ולעומת זאת ישנו טיפול אחר שיש לו סיכוי הצלחה ב-80% ופניו ישארו כבתחילה, האם גם אז חיי לעבור את הניתוח.

הדבר צ"ע ויתכן שהרשות בידו לבחור בטיפול שלו סיכוי הצלחה של 80% "כי רוח איש יכלכל מחלהו", וצ"ע.

הרופא חושב שהבחור בריא, והוא עצמו חושב שהוא חולה

שאלה

אני רופא, הגיע אלי בחור רווק בן 39 שהציעו לו שידוך, וצד הכלה מאד נבהלו מהגיל, ובקשו ממנו שיביא להם אישור מרופא, שהוא בריא, ואין לו בעיות בריאותיות.

ואכן התיק של הבחור נקי, ואין לו בעיות משמעותיות, הבחור אמר לי שהוא חושב שיש לו בעית זיקפה, ורק עם גלולה הוא יצליח לקיים מצות עונה.

שלחתי אותו לבדיקה, ולפי הבדיקה אין לו שום בעיה, שלחתי אותו גם לפסכולוג, והפסיכולוג גם טען שאין לו בעיה, אבל הבחור עצמו טוען בתוקף שיש לו בעיה, ואף ביקש ממני מרשם עבור גלולות לאחר החתונה. [הבחור הוא שמור, ומעולם לא היה לו עסק עם נשים].

שאלתי היא, כרופא שקבלתי מסמכים רפואיים שהבחור בריא, אני יכול לכתוב מכתב שאין לו שום בעיה, או שמא כיון שלטענת הבחור יש לו בעיה, אולי אי אפשר לכתוב שהבחור בריא.

שאלה שניה, שהבחור התייעץ איתי, האם הוא צריך לגלות את זה לבחורה קודם הפגישה, או בגלל שיש היום כדור [viagra] שמסדר את הבעיה, אינו צריך לספר, ומה איכפת לבחורה כיצד יקיים את המצוה, העיקר שהמצווה תקיים על ידו?

ד"ר ב. ה.

תשובה

כתב בשו"ע (או"ח סימן תריח ס"א) אם החולה אומר: צריך אני לאכול ביום הכיפור, אפילו מאה רופאים אומרים אינו צריך, שומעים לחולה. והטעם כתב במשנה ברורה (סק"ה) ד"ל יודע מרת נפשו", והחולה יודע טוב יותר מהרופאים על מצבו הרפואי.

לענ"ד היה נראה שגם בענייננו אם הבחור טוען שאין לו גבורת אנשים ללא גלולה, הוא הצודק, גם אם מבחינה רפואית לא רואים שום בעיה.

והרופא יכול לכתוב במכתב שמבחינה רפואית הבחור בריא, אבל הבחור בעצמו שהוא יודע את מצבו צריך לספר זאת לבחורה, ואינו יכול להסתיר זאת ממנה, ומה שטוען שיכול לקיים את המצוה עם גלולה, אין בטענה זו ממש, כי כל חולה יכול לתפקד עם כדורים, אבל בכל זאת גם אדם שמתפקד מאה אחוז בעזרת כדור, צריך לספר זאת.

הצעתי את דברי לפני הרופא המומחה ד"ר הרב משה אליקים ברוקס שליט"א, ואמר נראה שהבדיקה [n.p.t. nocturnal penile tumescence] זקיפות לילה, היא אמינה, ואם נמצא בבדיקה שיש לו זקיפה שמע מינה שהגוף ומערכתיו תקינים.

ונראה לי שטענת הבחור מבוססת על פחד מפני איסור "קישוי לדעת", ולכן מתוך פחד הוא חושב שלא יוכל להתקשות, ומשום כך הוא מבקש כדור שישחרר אותו מאחריות גרימת הזקיפה, ולדעתי לא רצוי להשתמש בכדור [viagra] ומסתבר שאם ישא אשה, יתקיים בו "מצא אשה מצא טוב", ואין לו שום בעיה, ויפק רצון מה טוב, והכל יבא על מקומו בשלום. עכ"ד ד"ר ברוקס.

לסיכום: לדעת הרב ד"ר ברוקס אין הבחור צריך לספר.